

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻ
ԹԻԻ 2

ՊԵՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

+

ՀԱԼԱԺԱՆՔԸ ԴՈՒՐԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ԴԷՄ

1934
Նիս Եոթ

Մատենաշար Դուրեան Յանձնախումբի յաջորդական
քիւերո մամուլ տակ են :

025018

Փորձե դուրս չե գրված

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻ
ԹԻԻ 2

9(=91.99)

7-30

ՄԱՐԿԱՆ Է 1981 թ. 7

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

+

ՀԱԼԱԹԱՆՔԸ ԴՈՒՐԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ԴԷՄ

29256
A II
32270

1934

Նիւ Եոթ

ՄԵՐ ՀԱՄԱՁՈՒՄԸ

«Եւ ծանօթիք գնշմարտութիւնն, եւ
նշմարտութիւնն ազատեցէ՛ գճեգ:»
ՅԻՍՈՒՍ

Մատենաշարիս այս Բ. քիւն ալ ի լոյս կ'ընծայեմք, եւ ա'յն համագումով՝ քէ բանիմաց ազգայիններ պիտի կարդան զայն, ու անդրադառնալով հոն ՊԱՏ-ՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ներկայացուած իրողութեանց՝ պիտի կազմեն իրենց սեպհական կարծիքը, անկախ ու անաչառ:

Արքեպս. Դուրեան Ս.ի դէմ գազանային ռնիրին գործադիրներն իսկ, եթէ միայն պահ մը լրջօրէն խորհէին՝ իրենց թելադրուած բարբարոսութեամբ հայ ազնուական ցեղին հասած ահաւոր չարիքներուն վերայ, ազգային՝ ընկերային եւ հայրենասիրական տեսակէտներով, փոխանակ իրենց ամբոյսալար առաջնորդներուն ձեռքը կոյր գկուրայն գործիք դառնալու, մենք քաջ վստահ ենք որ Հայ ժողովուրդին — ի սփիւռս աշխարհի — խնայուած պիտի ըլլար այսֆա'ն չարիք, այսֆա'ն անպատուութիւն, եւ այսֆա'ն հոգեկան տառազանք:

Նահատակեալ Սրբազանի հոգին պիտի երևուի վերէն, ու ներդամիտ սրտով դատէ իր սպաննիչները, եթէ իր Ս. արեան այսպէս յեղմամբ Հայ ժողովուրդը միանգամ ընդմի'շտ ազատի իր կենսունակութեան սպառնացող արիւնաքամ մակարոյծներէն:

Ամէն նշմարիտ հայ պարտի՛ նշմարտութեան ու արդարամտութեան առաքեալն ըլլա'լ յանուն մեր սիրեցեալ ազգի ազատման ներքին բռնապետներէն ու ռախներէն:

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՂԵՒՈՆԴ
ԴՈՒՐԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԳԼՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԼԼԹԱՆՔԸ ԴՈՒՐԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ԴԷՄ

ԴՈՒՐԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՏԱՌԱՊԱԼԻՑ ԿԵԱՆՔԸ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

1928 Հոկտեմբեր 8-ին, Նիւ Եորքի մէջ դռմարուած Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովը ընդունեց Առաջնորդ Տ. Տիրայր Սրբազանի ներկայացուցած հրաժարականը եւ նոր Առաջնորդի ընտրութեան հարցը անյուշ օրակարգ:

Մինչեւ 1931 Փետրուար 1, Առաջնորդական աթոռը մնաց թափուր եւ վիճակային գործերը վարելու կոչուեցան Առաջնորդական Տեղապահներ, նախապէս Տ. Սերովբէ Ա. Քհնյ. Ներշնչուհ եւ յետոյ Տ. Յարութիւն Ա. Քհնյ. Սարգիսեան:

Փախանցման այս շրջանը անցաւ անփառունակ, հակառակ ընտրուած Առաջնորդական Տեղապահներու բարի կամեցողութեան եւ ծառայութեան պատրաստակամութեան, Ամերիկայի նման կարեւոր դաշութի մը պահանջներու բաւարարութիւն տալու ի վիճակի չէին ընտրուած Տեղապահները:

Ներկայանալի, կարող Առաջնորդի մը պակասը չափազանց դժալի էր եւ Առաջնորդական ընտրութեան յապաղումը ընդհանուր դժգոհութեան տեղի տուած էր Ժողովրդական խաւերու մէջ:

Աղգ. Կեդր. Վարչութիւնը ընդ առաջ երթալով պաշտօնական եւ անհատական դիմումներու, 1931 Փետրուար 1-ին, Աղգ. Երեսփոխանական Ժողովը նիստի կը հրաւիրէր նոր Առաջնորդի ընտրութեամբ գրաւելու համար:

Երեսփոխանական Ժողովի շրջանակներու մէջ իբր Առաջնորդական հաւանական ընտրելիներ կը նկատուին Մանչէսթըրի հովիւ Տ. Ղեւոնդ Նպիսկ. Դուրեան, Քալիֆօրնիոյ Առաջնորդ Տ. Գարեգին Նպիսկ. Սաչատուրեան եւ Տ. Երուանդ Նպիսկ. Փէրտաճճեան:

Երեսփոխաններու մեծագոյն մասին փափաքն էր ի պաշտօն հրաւիրել Տ. Ղեւոնդ Նպիսկ. Դուրեանը:

Այս վերջնոյն արդիւնաւորապէս վարած կարեւոր պաշտօնները դրաւական էին իր ստացած փորձառութեան եւ ազգային կեանքի խոր հմտութեան: Դուրեան Սրբազան՝ իբր Պատրիարքական Փոխանորդ, պաշտօնավարած էր Իզմիրլեան, Օրմանեան եւ Նյիլչէ Դուրեան Սրբազաններու ձեռքին տակ: Նոյնպէս Էտիրնէի եւ Իզմիրի պաշարման եւ վերադրաման արհաւիրքի շրջանին մէջ, իբր Առաջնորդ նոյն Թեմերու, ցոյց տուած էր արիութիւն ու խոհականութիւն, օգտակար հանդիսանալով իր խնամքին յանձնուած Ժողովուրդին, եւ զնահատուած էր ազգային մարմիններէ:

Իր ընտրութեան յաջողութեան մէջ կարեւոր դեր ունեցան զինքը մօտէն ճանչցողներու դրուատալից հաւաստումները իր ուղիղ նկարագրին եւ գործունէութեանը մասին: Դուրեան Սրբազան Պէրպէրեան Վարժարանէն վերջ, Արմաշու Դպրեմանուց մէջ ստացած էր խնամեալ ազգային եւ կրօնական դաստիարակութիւն մը: Իր վարած պաշտօններու շրջանին ցոյց տուած էր անբասիր կենցաղ եւ անշահախնդրութիւն: Ունէր նաեւ գործունէութեան եռանդ եւ աշխատասիրութեան ոգի, ինչ որ բացառիկ բարեմասնութիւններ սկսած են նկատուիլ Հայ նոր եկեղեցականութեան

մէջ: Կրօնարարոյական եւ բանասիրական նիւթերու շուրջ թւրթւերու մէջ ցիրուցան դրած յօդուածներէն զուրտ, իբր հեղինակ կը ներկայանար ութը կրօնական կարեւոր երկերու:

Իբր Առաջնորդ Ամերիկայի, իր ընտրութեան հաւանականութիւնը գրեթէ ասպնոյթուած էր, միակ տարակոյսը որ կը ծանրանար երեսփոխաններու մտքին վրայ, այն էր թէ Դուրեան Սրբազան պիտի ուզէ՞ր թողուլ Մանչէսթըրի հովուական հանգիստ պաշտօնը, ուր՝ ութը տարիէ ի վեր կը մնար իր սիրելի հօտին գուրգուրանքին առարկայ, եւ ստանձնել Ամերիկայի Առաջնորդութեան ապերախտ գործը:

Մանչէսթըր ընդհանուր դադութահայութեան մէջ միակ խաղաղ եւ աղնուական միջավայրն է, ուր կուսակցական պառակտում եւ աւեր մուտք չեն գործած եւ եկեղեցականները հին հին օրերու երանութեամբ կ'ըրազին միայն հոգեւոր եւ շինարար գործերով՝ առանց դաշունհար ըլլալու եւ կամ մօրուքնին ածիլու սոսկումին մէջ ապրելու:

Հարկ եղաւ Առաջնորդական ընտրութենէ առաջ Դուրեան Սրբազանի հաւանութիւնը ստանալ:

Իր պատասխանը չափազանց համեստ էր, վայել հին օրերու անձնուրաց եկեղեցականներու հոգեկան մեծութիւններու. — «Եկեղեցականիմ պարտականութիւնն է հնազանդիլ, երբ ժողովուրդը գիմքը կը հրաւիրէ ծառայութեան»:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեսփոխանական Ժողովի մեծամասնութիւնը, ընտրութենէ առաջ, դադարի պահուն, ուղեց համաձայնութիւն գոյացնել եւ Դուրեան Սրբազանի ընտրութիւնը միաձայնութեամբ կատարել, պարզապէս նորընտիր Առաջնորդի հեղինակութեան հմայքը բարձր պահելու համար:

Դժբախտաբար այդ համաձայնութիւնը չկրցաւ գոյանալ. Դաշնակցական երեսփոխաններ եւ մէկ քանի համակիրներ հողեւին կը հակառակէին անոր ընտրութեան :

Դուրեան Սրբազանի անկախ նկարագիրը եւ խորհրդային Հայաստանի հանդէպ անայլայլ հաւատարմութիւնը յոյս չէին ներշնչէր Դաշնակցութեան թէ ան կրնար իր կուսակցութեան կամակաւոր դործիքը դառնալ : Ընդդիմադիրները անոր ընտրութիւնը ձախողեցնելու համար, առաջարկ բերին ընտրութեան յետաձգման :

Որոշ դաշնափար մը տալու համար այդ ժողովին մէջ տիրող հակընդդէմ հոսանքներու մտայնութեան, նոյն նիստի ատենադրութենէն կ'ընդօրինակենք հետեւեալ հատուածը :

«Առաջնորդի ընտրութեան հարցը վեր առնելով, տեղի ունեցաւ երկար վիճաբանութիւն՝ որուն ընթացքին երեւան եկաւ որ երկու որոշ կարծիքներ գոյութիւն ունէին. — մէկը յետաձգել Առաջնորդի ընտրութիւնը, իսկ միւսը՝ անմիջապէս ընտրել Առաջնորդը : Առաջին կարծիքին հետեւող երեսփոխաններէն Պ. Յովհանն Կարապետեան, բերաւ գրաւոր առաջարկ մը հետեւեալ կերպով .

— «Առաջնորդի ընտրութեան հարցի առիթով լսելի վերջ երեսփոխաններու թեր ու դէմ կարծիքը; Եւ նկատելով որ Կեդր. վարչութեան սնտուկը ներկայիս ի վիճակի չէ նոր ծախսերու տոկալու, երեսփոխանական ժողովս կ'որոշէ Առաջնորդական ընտրութիւնը յետաձգել մինչեւ յառաջիկայ Սեպտեմբեր :»

Այս առաջարկը քուէի դրուելով մերժուեցաւ 31-ի դէմ 35 քուէով՝ եւ անմիջապէս Առաջնորդի ընտրութիւն կատարելու որոշումը անցաւ :

Տասը վայրկեան դադարէ յետոյ՝ ժողովը վերսկսաւ իր նիստը եւ լսելով Կեդր. վարչութեան ներ-

կայացուցած Առաջնորդական քեկնածուներու եռա-
պատիկ յանկը, ընդունեց այսպէս՝

Գեր. Գաբեգին Նպիսկոպոս Խաչատուրեան

Գեր. Նրուանդ Նպիսկոպոս Փէրտահնեան

Գեր. Ղեւոնդ Նպիսկոպոս Դուրեան

Ժամանակ տրուեցաւ երեսփոխաններուն ժողովին
յանձնելու իրենց ունեցած ծանօթութիւնները՝ անձ-
նիւր ընտրելիի շուրջ։ Անոնք՝ որոնք ծանօթ էին ընտ-
րելիներուն, պատշաճ կերպով ներկայացուցին իւրա-
քանչիւր քեկնածու եւ տուին ժողովին անոնց նկատ-
մամբ որոշ տեղեկութիւններ, որմէ յետոյ ժողովն ան-
ցաւ ընտրութեան եւ գաղտնի փուլով տեղի ունեցաւ
ընտրութիւնը հետեւեալ արդիւնքով։—

Գեր. Տ. Ղեւոնդ Նպիսկոպոս Դուրեան 37 քուէ

Գեր. Տ. Գաբեգին Նպիսկոպոս Խաչատուրեան 13 քուէ

Գեր. Տ. Նրուանդ Նպիսկոպոս Փէրտահնեան 1 քուէ

Արդիւնքը ծանուցուելէ յետոյ, ժողովի Նախագահ
Տ. Նշան Քիւնյ. Փափագեանի առաջարկութեամբ ժողո-
վը միաձայնութեամբ անուանեց ԳԵՐ. Տ. ՂԵՒՈՆԴ
ՆՊ. ԴՈՒՐԵԱՆԸ Առաջնորդ Հայոց Ամերիկայի, եւ որո-
շեց Նորին Սրբազնութեան հեռագրով իմացնել իր ընտ-
րութիւնը։

(Տպագրեալ Առեւտրութիւն 1931 Յունվ. 31-ի Երեսփ. Ժողովի)

Ժողովրդային անօրինակ խանդավառութեամբ ըն-
դունուեցաւ ընտրութեան այս արդիւնքը եւ բոլոր թե-
մերէ շնորհաւորական հեռագիրներ տեղացին նորընտիր
Առաջնորդին։

Բայց ազգային կամքի այս բացորոշ արտայայտու-
թեան հանդէպ ալ, որոշ խմբակին Դուրեան Սրբազանի
դէմ սնուցած ատելութիւնը չղաղբեցաւ եւ «սեւացրե-
ցէք» մեթոտը կիրարկուեցաւ առաջին օրէն իսկ։ Ընտ-

րութեան շարաքին իսկ «Հայրենիք» Դուրեան Սրբա-
դանի դէմ կը հրատարակէր վարկարեկիչ թղթակցու-
թիւն մը, կասկածելի ներկայացնելով այդ մաքուր
հոգեւորականին անձնական նկարագիրը եւ բարոյ-
կանը:

Այս որոշ էր որ Դուրեան Սրբազան ի՞նչ դժուարին
պայմաններու մէջ կոչուած էր վարելու Ամերիկահա-
յոց Առաջնորդական պաշտօնը եւ ի՞նչ տխուր ճակա-
տագիր վերապահուած էր իրեն:

ՆՈՐ ԱՌԱՋ ՆՈՐԴԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Հայրապետական իշխանութեան կողմէ Առաջնոր-
դական ընտրութիւնը վաւերացուելէ վերջ, 1931 Մա-
յիս 28-ին Դուրեան Սրբազան կը ժամանէր Ամերիկա,
ստանձնելու համար իր նոր պաշտօնը:

Այդպիսի պաշտօնական մարմիններու եւ ժողովր-
դային ծովածաւալ բաղմութեան մը կողմէ որոտընդ-
ոստ ծափերով կ'առաջնորդուէր Նիւ Եորքի Մայր Եկե-
ղեցին իր անդրանիկ գոհարանական մաղթանքը կա-
տարելու:

Դուրեան Սրբազանի վեհաշուք երեւոյթը եւ հոգե-
ւորականի վայել պատկառանքը խոր ներդործութիւն
թողած էին առաջին անգամ զինքը տեսնող հասարա-
կութեան վրայ:

Ի պատիւ Նորընտիր Առաջնորդի տրուած պաշտօ-
նական ճաշասեղանը կ'անցնէր զուարթ տրամադրու-
թեան ներքեւ, համակրական եւ շնորհաւորական ու-
ղերձներ իրարու կը յաջորդէին եւ կ'ստեղծէին ընդ-
հանուր ոգեւորութիւն:

Այդպիսի ներդաշնակութեան այդ գեղեցիկ պահը,
վայրկեան մը նորէն կը մթադնէր եւ սառն տպաւո-
րութիւն կը թողուր, երբ ընդդիմադիրներէն Պր. Խոս-
րով Պապայեան, իր ուղերձին մէջ, կուսակցական ար-
հաւիրքի հեռանկարը կը դժէր հետեւեալ յատկանշա-

կան խօսքերով — «Այս ցոյցերէն մի խաբուիք, Սրբա-
զան Հա՛յր, երբ ատենը գայ, այս ժողովուրդը գիտէ
իր Առաջնորդը ձի նստեցուցած գիշերանց փախցնել»:

Այս անփափկանկատ եւ պաղ ակնարկութեան չէր
սպասեր Դուրեան Սրբազան, եւ ա՛ն ալ ի պատիւ ի-
րեն թրուած առաջին սեղանի պահուն: Իր շփոթու-
թիւնը հաղիւ վայրկեան մը տեւեց, եւ սովորական
քաղցը ժպիտը շէմքին, պատասխանեց. — «Եթէ Ժողո-
վուրդս հետս է, ես չեմ փախիր եւ պատնէշին վրայ
կը մնամ, իսկ եթէ Ժողովուրդս լքէ զիս, այն ատեն ես
ինքս կը հեռանամ, առանց զիշերանց փախելու պէտք
զգալու»:

Ո՛վ կրնար դուշակել որ փոխանակուած այս պարզ
խօսքերը Դուրեան Սրբազանի ճակատագրի որոշ սահ-
մանումը պիտի մնային Ամերիկայի մէջ ապրած սակա-
ւաթիւ սեւ օրերուն:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԻՒՆԸ

Դուրեան Սրբազան իր պաշտօնը ստանձնած օրէն
իսկ նուիրուեցաւ տենդազին դործունէութեան:

Ինք՝ իրր սան Օրմանեան Սրբազանի, յետոյ՝
Պատրիարքական Փոխանորդ, ապրած ըլլալով անոր
շունչին տակ, իւրացուցեր էր անվհատ աշխատասի-
րութեան ոգին եւ յարատեւ դործունէութեան կեր-
պերը:

Նորընտիր Առաջնորդի առաջին դործը եղաւ Պու-
սոյ Ազգ. Պատրիարքարանի դրութեամբ կազմակեր-
պել Առաջնորդարանը: Հաստատեց Հոգեւոր Խոր-
հուրդ, կրօնական դործոց յանձանձման համար, Ու-
սումնական Խորհուրդ՝ նոր սերունդի հայեցի դաս-
տիարակութեան վերահսկողութեան համար, Տնտեսա-
կան Խորհուրդ՝ Առաջնորդարանի մատակարարութեան
եւ Ազգ. մարմիններու դրամական դործառնութեանց
հսկակչոյ համար:

Դուրեան Սրբազան իր անձին հմայքովը յաջողեցաւ զտնել նուիրատուներ Առաջնորդարանը ազգային արժանապատուութեան համապատասխան վայելչութեամբ կահաւորելու համար :

Իր օրով խմբադրուեցան կրթական եւ կազմական ծրագիրները, Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեանց, Դպրաց Դասերու կանոնադիրները եւ Հովիւներու եւ Հոգարարձութեանց իրաւասութիւնները ճշգոյ հրահանգները :

Վիճակային դործերու եւ կարիքներու ուսումնասիրութեան համար Առաջնորդը սկսաւ թեմական այցելութեանց անվերջ շարքը :

Բոլոր թեմերն ալ վայելեցին իր ներկայութիւնը : Ան շփման մէջ մտաւ ժողովրդական խաւերու հետ եւ իր դիւրահաղորդ բնաւորութեամբ ոչ միայն սիրելի դարձաւ ամենուն, այլեւ անսովոր խանդավառութիւն ստեղծեց եկեղեցւոյ շուրջ : Իր այցելութիւնները տեղական բարձր պաշտօնատարներու, եւ դոտած սիրալիր ընդունելութիւնները, որոնց արձագանդ կ'ըլլային Ամերիկեան թերթերը, հպարտութեամբ լեցուցին դաւութեամբ հայութեան սիրտը :

Առաջնորդը այլեւս օրուան մարդն էր, իր դրաւիչ վայելչութեամբ եւ պատկառազօու երեւոյթով տիրապետած էր իր սիրելի հօտին :

Ընդհանուր դործունէութեան մը եռուզեռ կը տիրէր ամեն կողմ, բոլոր թեմերու Հոգարարձութեանց կազմը կը զօրանար, Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւններու ցանցը կը տարածուէր ամեն հայաբնակ վայրերու մէջ, եւ Հայաստանեայց Եկեղեցին կը ստանար նոր կեանք եւ ոգեւորութիւն այս գաղութին մէջ :

Դուրեան Սրբազան չբաւականացաւ միայն եկեղեցւոյ հանդէպ ցոյց տուած նախանձախնդրութեամբ : Ան ջանք չխնայեց նաեւ ամեն կողմ հայ դպրոցներ ալ բանալու, նոր սերունդը հայ պահելու համար :

Իր համոզումն էր թէ սփիւռքի մէջ ազգապահպանման հղօթն ազդակներն են Հայ Նկեղեցի եւ Հայ Դպրոց, եւ մին՝ առանց միւսին հետ անքակտելի ամբողջութիւն մը կազմելու, անգոր պիտի մնար օտար անփերու վրայ ազդային դոյութեան պահպանման դերին մէջ:

Այցելած բոլոր թեմերուն մէջ կը խօսէր, կը համոզէր եւ կ'ապահովէր Հայ դպրոցի մը բացումը: Իր յարատեւ ջանքերու շնորհիւն էր որ Հայ դպրոցներու թիւը յարաճուն ձեւ մը ստացաւ եւ հասաւ 70-ի:

Իր պաշտօնավարութեան առաջին ամիսներու մէջ երջանիկ կ'զգար, պարուրուած ըլլալով ժողովրդական համակրութեամբ եւ անկեղծ սիրով:

ՀԱՆՈՒՄՆԻՔԸ ԿՍԿՍԻ

Առաջնորդի վայելած խաղաղութիւնը վաղանցիկ եղաւ, կուտակուած ատելութիւններ պիտի պոռթկային, վեր ի վայր չըջելով գաղութին խաղաղ կեանքը: Դաշնակցութեան մենատիրական ոգին այս սկզբնական շրջանին մէջ իսկ պիտի խափանէր այսքան յուսալից դործունէութիւն մը: Առաջնորդի դէմ նախ լուռ, եւ ապա լրագրական յարձակումները սկսան ծայր տալ:

Դուրեան Սրբազան կուսակցութեան մը չէր պատկաներ, բայց կը հաւատար որ կուսակցութեանց դոյութիւնը օգտակար էր սփիւռքի մէջ ազգային ոգին վառ պահելու համար:

Իր այս համոզումը առանց սքողելու յայտնած էր մէկ քանի անգամներ հաւաքոյթներու եւ հանդիսական առիթներու մէջ:

Նրբ առաջին անգամ Պոստոն դնաց, այցելեց «Պայքար»ի եւ «Հայրենիք»ի խմբագրատունները եւ մտերմօրէն խօսեցաւ օրուան ազգային խնդրոց շուրջ: Նոյն անխտրական ոգին ցոյց տուաւ նաեւ իր այցելած բոլոր գաղութներու մէջ:

Ինք, իբր հոգեւոր պաշտօնեայ, կ'ուզէր վեր մնալ
կուսակցական խնդիրներէ, եւ իր պաշտօնի կիրարկման
մէջ, իբր անկախ նկարագրի տէր, չէր կրնար ենթարկ-
ուիլ կուսակցական ազդեցութեանց:

Իր կարծիքներու անրոնարարելութեան կը հա-
ւատար, բայց չէր ալ անդոսներ ուրիշներու տարա-
կարծութիւնը:

Առաջնորդական ընտրութեան շրջանին, հակառակ
Դաշնակցականներու իրեն հանդէպ ցոյց տուած ատե-
ցողութեան, կը փափաքէր աղղային դործերու մէջ ա-
նոնց մասնակցութիւնը ասլահովել եւ ստեղծել համե-
րաշխ դործունէութիւն մը:

Հոգարարձական ընտրութեանց միջոցին կը թե-
լադրէր որ Դաշնակցականներ ալ հրաւիրուին պաշտօ-
նի, անօգուտ պայքարներու տեղի չի տալու համար:

Ուսումնական Խորհրդոյ ընտրութեան մէջ, իր իսկ
պահանջով ծանօթ Դաշնակցական դէմքեր ալ հրա-
ւիրուեցան մասնակցութեան:

Դուրեան Սրբազան զազութիւններու ներքին խաղա-
ղութիւնը պահելու նախանձախնդրութեամբ, երբեմն
աննկատ կը թողուր նոյն իսկ օրինական նրբութիւն-
ներ:

Անգամ մը Տէլըրէյի Դաշնակցական Հոգարարձու-
թիւնը խնդրած էր որ Կիրակի օրեր եկեղեցական պաշ-
տամունք տեղւոյն Զաւարեան Քլըպին մէջ կատար-
ուին, որոշ դրամական վարձքի մը փոխարէն:

Դուրեան Սրբազան դիտնալով հանդերձ թէ այդ
առաջարկը նախապէս Վարչութեան կողմէ մերժուած
էր, անձնական պատասխանատուութեանը ներքեւ թոյ-
լատրեց Քլըպի սրահին մէջ Ս. Պատարազ մատուցա-
նել, պարզապէս սիրաշահելու եւ ընդհանուր ներդաշ-
նակութիւնը չխանգարելու համար:

Բայց, հակառակ իր ցոյց տուած բոլոր բարի կա-
մեցողութեան, չկրցաւ հաճոյանալ Դաշնակցութեան:

Դուրեան Սրբազանի Պորհրդային Հայաստանի հանդէպ նեցած նուիրումը ծանօթ էր ամենուն: Դաշնակցութիւնը չէր կրնար ներել իրեն, արդէն Պատարադի յիշատակութեան պահուն՝ Առաջնորդին փոխանակ «Հայ Հանրապետութիւն» ըսելով՝ «Պորհրդային Հանրապետութիւն Հայաստանի» ըսելը, աններելի ուճիր մը նկատուած էր, հոգ չէ թէ «Հայրենիք» իր լուրերու բաժնին մէջ ամէն օր կը գրէր «Պորհրդային Հայաստան» բառերը, առանց մեղանշած ըլլալու:

Փոթորիկը մօտալուտ էր եւ Առաջնորդը ճի մատնցուցած փախցնելու կանխադուշակութեան իրականացման ժամանակը հասած:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԻ ՄՆԱՄԷՁ ԱՂՄՈՒԿԸ

Դուրեան Սրբազանի վայելած ժողովրդականութիւնը, նոյն իսկ կուսակցական շարքերու մէջ, զդուշուոր դարձուցած էր Դաշնակցութիւնը անխորհուրդ քայլ մը առնելու իր մասին: Տապալումի համար պատեհագոյն առիթի մը կ'սպասուէր եւ այդ առիթն ալ ներկայացուած նկատուեցաւ Ապրիլեան Սպատօնի առթիւ:

Դուրեան Սրբազան յատուկ շրջաբերականաւ յանձնարարած էր բոլոր Հովիւներուն մեծաշուք հանդիսութեամբ Ապրիլ 24-ին բոլոր եկեղեցիներու մէջ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել:

Նոյն շրջաբերականով կ'արգիլուէր սակայն Հովիւներու ներկայ գտնուիլ եկեղեցիներէ դուրս կատարուած սգահանդէսներու, պարզ այն պատճառաւ որ Դաշնակցութիւնը այդ հանդէսները Պորհրդային Հայաստանի կառավարութեան դէմ իբր «ելոյթ» կը ծառայեցնէր:

Այս շրջաբերականը հիմնուած էր Վեհ. Հայրապետի նախապէս գրած Կոնդակին ոգւոյն վրայ, որով

կ'արդիւուէր եկեղեցականներու հակա-Հայաստանեան հաւաքոյթներու մասնակցութիւնը:

Սգատօնի օրը Դուրեան Սրբազան Գանառա կը դռնուէր հովուական այցելութեան առթիւ: Երբ շտեղթէ Տ. Տիրայր Սրբազան Նիւ Եօրքի մէջ պիտի նախադահէ Սգահանդէսին, հեռադրաւ հազորդեց իրեն այս մասին եղած վարչական կարգադրութիւնը:

Դաշնակցութիւնը շահադործելով նահատակաց հանդէպ ժողովրդային յարգանքի եւ երախտագիտութեան նուիրական զգացումը, Տ. Տիրայր Սրբազանի քաշուած հեռադրին մեծ համեմատութիւններ ընծայելով ահագանդ հնչեցուց, Առաջնորդը ներկայացնելով իրր մահատակաց յիշատակը անարգող Զեկայի վարձկան անդամ մը եւ անարժան իր Առաջնորդական պաշտօնին:

Ճշգրիտ դադափար մը տալու համար այդ օրերու մղուած աղտոտ պայքարին՝ նոյնութեամբ կը հրատարակենք «Պայքար»ի մէջ հրատարակուած թղթակցութիւն մը ստորագրուած Պր. Նշան Էփտահարեանէ:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԴՈՒՐԵԱՆ

ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ՀԵՏ

Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին, կարդ մը շրջանակներու մէջ, Ապրիլեան Սգատօնի միջադէպը օրուան նիւթ եղած էր:

Ապրիլ 30, 1932, թիւ 6079, Շաբաթ օրուան «Հայրենիք»ի խմբագրականը կարդալէ վերջ, պէտք դդացի այցելել Դուրեան Սրբազանի, իր կրած տպաւորութիւնը հասկնալու եւ լրիւ լուսաբանութիւն ստանալու այս միջադէպի առթիւ, որ սկսած է հետզհետէ աղմուկ հանել:

Կէսօրին Հօթէլ Սէվիլի մէջ գտայ Սրբազանը, Փըրավիտէնս մեկնելու պատրաստութեամբ զբաղած:

Պայմանադրական յարգանքի խօսքերէ վերջ, հարցուցի թէ արդե՞օք կարդացած է «Հայրենիք»ի խմբագրականը:

— Ծիշտ հիմա լրացուցի ընթերցումը, ըսաւ Սըրբադանը՝ նեղսիրտ արտայայտութեամբ:

— Կարե՞լի է հասկնալ թէ՛ ի՞նչ տպաւորութիւն կրեցիք:

— Անակնկալ մը չեղաւ ինձ համար. Առաջնորդական պատասխանատու պաշտօններ վարող եկեղեցականներու համար, այս վերջին քսան տարուան մէջ, այլեւս սովորական դարձած է ենթարկուիլ լրագրական ծանր քննադատութեանց եւ յաճախ ալ անձնական վարկաբեկմանց. առաջին անգամ չէ այս, չեմ ալ յուսար որ վերջինը եղած ըլլայ:

Երբ Ամերիկա հասայ, ի պատիւ ինձ տրուած ճաշկերոյթի միջոցին, լրագրական քննադատութեանց առթիւ յայտնեցի իմ կարծիքս. երբ քննադատութիւնք ստոյգ իրողութեանց վրայ հիմնուած են՝ շինիչ են եւ մեծապէս օգտակար՝ հանրային գործոց բարեօք ուղղութիւն մը տալու համար, բայց երբ դիտումնաւոր նպատակաւ եւ խեղաթիւրումներով գրուած են, կը դադրին օգտակար ըլլալէ եւ կը կորսնցնեն լրութիւնը եւ կը մնան անհետեւանք: Կը ցաւիմ որ «Հայրենիք»ի խմբագրականն ալ այս վերջին կարգին կը պատկանի, եւ գրուած է պարզապէս վարկաբեկման եւ գրգռութիւն յառաջ բերելու նպատակաւ:

— Կրնա՞ք բացատրել թէ ի՞նչ է այս Սգահանդէսի առթիւ Տ. Տիրայր Սրբազանի ուղղեալ հեռադրին շարժառիթը:

— Դիւրին է մէկ քանի բառով բացատրել խնդիրը: Ապրիլ 24-ի Սգահանդէսի մասին չէի անդրադարձած, եւ ինչպէս անցելոյն մէջ կատարուած էր, այս տարի ալ նոյն ձեւով պիտի կատարուէր: Նիւ Եորքի յանձնախումբը ինծի ալ նախադաճելու համար հրաւէր ուղ-

զած էր, ցաւ յայտնեցի որ Նիւ Եորքէն բացակայիլ հարկադրուած ըլլալով՝ Հպիտի կրնայի ներկայ դրո- նուիլ: Բայց վերջի օրերուն մէջ, Վարչութեան անդամ- ներէն մին ինծի բերաւ կաղմակերպութեան մը կողմէ դրուած գրգռիչ Թուցիկ մը այս Սգահանդէսի առ- թիւ: Խորհելով որ կրնան անհաճոյ դէպքեր պատահիլ, ինչպէս նախընթացներ կան, պարտք զգացի յատուկ շրջաբերականաւ հրահանգել մեր իրաւասութեան ներ- քեւ զսնուող Հովիւներուն, որ Նահատակաց Սգատօնը մեծ հանգիստաւորութեամբ կատարեն եկեղեցւոյ մէջ միայն, եւ չմասնակցին եկեղեցիէ դուրս կաղմուած Սգահանդէսներու: Այս կարգադրութենէն վերջ մեկ- նեցայ Քանաաա, ուր հրաւիրուած էի կանխօրօք: Երբ թերթերու մէջ կարդացի թէ Տ. Տիրայր Սրբազան հրա- վիրուած է նախադահլու Սգահանդէսին, պարզապէս եկեղեցական կարգապահութեան նախանձախնդրու- թեամբ, պարտք զգացի հեռագրել այս որոշումը ի տե- ղեկութիւն Տ. Տիրայր Սրբազանի, իրր անպաշտօն եւ հիւր եկեղեցական գաղութիս մէջ:

— Սրբազանը դարակէն հանեց հեռագրի պատճէ- նը, որ հետեւեալն է.—

April 23rd, 1932

ARCHBISHOP TIRAYRE
586 Fort Washington Ave.
New York, N. Y.

According to latest Prelacy order, no clergy is allowed to preside or participate at any "Sekahantess" outside of the church.

BISHOP TOURIAN

Վերադարձէս յետոյ տեղեկացայ որ Տ. Տիրայր Սրբազան պէտք զգացեր է անձամբ Սգահանդէսին եր- թալ եւ բեմ բարձրանալով մեր հեռագիրը ցոյց տուած է հանգիստականներուն, առանց կարգալու անոր պա- րունակութիւնը, յայտնելով որ «Առաջնորդ Սրբազանը կ'արդիլէ զիս նախադահլէ, եւ ինք իրր կարգապահ

եկեղեցական՝ Կ'ենթարկուի Առաջնորդի հրամանին»:

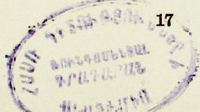
Տ. Տիրայր Սրբազանի վերաբերումը քիչ մը ցաւ
կը պատճառէ ինձ, եթէ մեր հեռագիրը իրր արդելիչ
ընդունած է, ինչպէս յայտարարած է ինք, պէտք էր
ամբողջութեամբ ընդունէր եւ գործադրէր զայն. մեր
արդելքը միայն նախագահելու համար չէր, այլ եւ
մասնակցութեան: Մինչդեռ ինք մասնակցած է, երբ
այնքան դիւրին էր հեռախօսով հաղորդել արդելքը,
քան թէ որոշ տպաւորութիւն թողելու համար ներկայ
գտնուիլ եւ հալածեալի ձեւ ստանալ:

— «Հայրեմիք» ակնարկութիւն ըրած էր թէ դուք
կը նախանձիք Տիրայր Սրբազանի եւ չէք փափաքիր որ
հանդէսներու մէջ փայլի:

— Կը կասկածիմ որ «Հայրեմիք» իր գրած տողե-
րուն ինքն ալ հաւատացած ըլլայ: Տ. Տիրայր Սրբազան
նորեկ մը չէ այս դադութիւն համար, ութը տարի վա-
րած է Առաջնորդական պաշտօնը, եւ ժողովուրդը բա-
ւականէն աւելի գիտէ ու ճանչցած է իր կարողութիւնն
ու գործունէութիւնը:

Իմ վերաբերումս Տ. Տիրայր Սրբազանի հանդէպ
եղած է միշտ յարգալիբ: Ամերիկայի մէջ առաջին այ-
ցելութիւնս տուած եմ Նորին Սրբազնութեան, թէեւ
դեռ փոխադարձ այցելութիւն ընդունելու պատիւը չեմ
ունեցած, այլ միայն իմ բացակայութեանս հաճած է
թողուլ այցաքարտ մը: Իմ ուղղութիւնս իրեն հան-
դէպ եղած է շիտակ, ինչ որ չէ եղած իրը՝ Բարդէն
Սրբազանի հանդէպ, դեռ Առաջնորդարանի արխիւին
մէջ կը մնայ Վեհ. Հայրապետին ուղղած այն նամակը,
որով կը խնդրէր Բարդէն Սրբազանի հեռացումը Ամե-
րիկայէ, իբր արդելք իր գործունէութեան: Մենք ոչ
խորհած ենք եւ ոչ ալ կրնանք խորհիլ այդ մասին:

— «Հայրեմիք» զձեզ պոլշեւիկներու իբր բարե-
կամ կ'ամբաստանէ, եւ իբր այդ՝ Ամերիկա եկած, եւ
այս Սգահանդէսը արգիլած էք, պարզապէս անոնց եւ

Թուրքերու հաճոյանալու համար:

— Ծիշտ այդ տողերն են որ խնդրական կը դարձնեն թերթին պարկեշտութիւնը եւ կը կորսնցնեն լրջութիւնը, ինչ թաղուն նպատակաւ ալ գրուած ըլլան: Կարգացէ՛ք այս շրջաբերականը, որ հրատարակուած է բոլոր թերթերուն մէջ եւ «Հայրենիք»ի մէջ ալ, բացի վերջին տողերէն: (Սրբազանը յանձնեց հեռուէն ալ շրջաբերականը՝ ուղղուած Հովիւներուն): —

Իբր ազգային մեծարանաց եւ երախտագիտութեան արտայայտութիւն, հաստատուած Կարողիկոսական Կոնդակով, Ապրիլ 24-ին համօրէն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ մեծաշուք հանդիսութեամբ հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն պիտի կատարուի ընդհանուր նահատակաց համար:

Կը յանձնարարենք Ձեր Գերապատուութեան նոյն օրը, ի Ժամու Ս. Պատարագի, քարոզի նիւթ ընծայել Հայ Ժողովրդեան անձնուրաց մարտիրոսութիւնը եւ պսակուած ազատատենչ ոգին:

Նոյնպէս յետ աւարտման Ս. Պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել ընդհանուր նահատակաց համար:

Վերջին տողերը՝

Այս առթիւ գանազան կազմակերպութեանց կողմէ Սգահանդէսներ ալ կը սարճուին սրահներու մէջ:

Հայ Հոգեւորականը իր պարտականութիւնը լրիւ կատարած ըլլալով Ս. եկեղեցւոյ մէջ, գանազան նկատումներով, այլեւս իր ներկայութիւնը աւելորդ կը դառնայ այդ Սգահանդէսներուն մէջ:

Հարկ զգացինք այս պարագան մասնաւոր կարեւորութեամբ Ձեր Գերապատուութեան ուշադրութեանը յանձնել:

ՂԵԻՈՆԴ ԵՊԻՍԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Ամերիկայի

Սրբազանը այս շրջաբերականի ընթերցումէն վերջ, յայտնի յուղմամբ ինձ դառնալով ըսաւ.

— Խնդրեմ, դուք ըսէ՛ք, այս շրջաբերականն ուղղող Առաջնորդն է որ «Նահատակաց յիշատակը անարդող եւ ժողովրդեան երեսին ձեռնոց նետող» կը դառնայ, ինչպէս դրած էր «Հայրեմիք», եւ կամ Պոլշեւիկներու կամ Թուրքերու հաճոյացող բարեկամ մը կը նկատուի: Ձէ՞ք խորհիր որ այսքան խոշոր յերկրանք մը ճիծաղելիւ ըլլալու սահմանին կը մօտենայ:

— «Հայրեմիք»-ի խմբագրականին մէջ մեղադրանք մըն ալ կայ ձեզ դէմ: Իրա՞ւ է որ չէ՞ք ուղած օժանդակել հակաթուրք բրորականտի մը կազմութեան, պարողապէս Պոլշեւիկներու բարեկամ ըլլալնուդ համար:

— Ստոյգ է թէ այդ նպատակաւ ինձ դիմեցին, եւ ես ալ անվարան մերժեցի: Նախ Վեհ. Հայրապետը արդիւած է մեզ քաղաքական գործերով զբաղելէ, յետոյ հաւատք չունիմ այդ բրորականտի արդիւնքի մասին, եւ կը նկատեմ վտանգաւոր: Դեռ Թուրքիոյ մէջ ունինք հարիւր հազարէ աւելի հայրենակիցներ, որոնք դէ՛չ կամ աղէկ լեղու դտած են Թուրք Հանրապետական Կառավարութեան տակ խաղաղ ապրելու: Մեր կողմէ սեւէ ցոյց անոնց հանդիստը պիտի խռովէ: Վերջերս Ճանիկեանի սպանութեան առթիւ արտասահմանի մէջ եղած հրատարակութիւնները եւ ցոյցերը դառն հակաղղեցութիւն ունեցան հոն ապրող հայերու վրայ: Թուրք հասարակաց կարծիքը մեղմելու համար, Պատրիարք եւ Վարչութիւն դիմումներ ըրին հաւաստելու համար որ իրենք չեն բաժներ մեր ուղղութիւնը եւ բռնաւ համակարծիք չեն մեր առած քայլերուն: Եւ Պոլսոյ հայ թերթերն ալ խմբագրականներով այպանեցին արտասահմանի հայութեան բռնած դիրքը, որ ազատ երկիրներու մէջ նստած, անխորհուրդ միջոցներով կը դառնացնեն իրենց կեանքը, եւ բացայայտ ըսին որ չխառնուինք իրենց գործերուն:

Այս պայմաններուն մէջ ի՞նչպէս կ'ուզէիք որ Ամերիկայի Առաջնորդը հակաթուրք բրորականութի մը դըլուխն անցնի:

Եթէ այս ընթացքս թրքասիրութիւն կը նշատուի, կը նախընտրեմ իբր այն ամբաստանութիւլ, քան աժան աղղասիրութիւն ծախելու եւ ժողովրդականութիւն վայելելու համար անխորհուրդ քայլեր առնել:

— Որքա՞ն իրաւ է որ Վեհ. Հայրապետը արգելած է Եկեղեցականներու քաղաքական գործերու խառնուելու եւ կամ Հայաստանի Կառավարութեան դէմ եղած «ելոյթ»ներէ հեռու մնալ:

— Այո, 1929 Յունիս 26 թուակիր Կոնգակաւ, Վեհ. Հայրապետի հրամանաւ, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը կ'արգիլէ Հոգեւորականներու մասնակցիլ այն տեսակ հաւաքոյթներու՝ ուր «Եկեղեցական ժողովները կը փորձուին բրորականութիւն ամպլոն դարձնել, եւ հակախորհրդային ելոյթներ ունենալ», ինչպէս գրած է կոնգակին մէջ:

Ստույգ է թէ Սգահանդէսներն այդ հանգամանքը չունին, բայց դժբախտաբար Սգահանդէսներն իսկ գերծ չեն շատ անգամ կուտակեցական բնոյթ կրելէ: Դեռ չէ մոռցուած Բարիդի մէջ Ապրիլ 24 Սգահանդէսի ձգած տխուր տպաւորութիւնը, ուր Պր. Զօպանեանի վրայ յարձակում գործուեցաւ, ոստիկանական միջամտութեան տեղի տուաւ, վարկաբեկելով աղղը հիւրընկալ երկրին մէջ:

Վերագարձէս յետոյ տեղեկացայ որ այս Սգահանդէսի մէջ խօսողներէն մին Հայաստանի Կառավարութեան դէմ վիրաւորական ակնարկութիւններ ըրած է, եւ նոր հայրենիք մը ունենալու պէտքը չեշտած: Ձեմ գիտեր որ եթէ Տ. Տիրայր Սրբադան նախագահած ըլլար այս հանդէսին, էջմիածնի մօտ, որուն Միաբան է, պատասխանատու պիտի չըլլա՞ր այդ ելոյթին համար: Դեռ չէ մոռցուած թողած տխուր տպաւորութիւն-

ներ, ինչպէս արտասահմանի թերթերը արձագանդ եղան ժամանակին, երբ Տ. Տիրայր Սրբազան նախագահեց Երեւակոտական Բինկի եւ Պր. Բարտաշեանի կազմած, ընդդէմ Թուրքիոյ եւ խորհրդային Հայաստանի, միթինկին, ուր այնքան պատասխանատու որոշումներ տրուեցան:

— Սրբազան, «Հայրենիք» ամբաստանած է ձեզ թէ Ս. Պատարագի յիշատակութեան միջոցին «Խորհրդային Հայաստան» կ'ըսէք:

— Ստոյգ է, բայց ես չեմ որ խորհրդային բառը հնարած եմ, ինչ կերպով ալ խորհինք՝ Հայաստան խորհրդային է, սովետութիւն պիտի ըլլայ այդ ուրացումը: Եթէ Պատարագի միջոցին մաղթանք պիտի ուղղենք Հայաստանի Կառավարութեան, չենք կրնար չյիշատակել խորհրդային բառն ալ, որ այժմ անբաժան մասն է իր անուան:

— Վերջին հարցում մ'ալ, Սրբազան: Իրապէս այդ հեռագիրը Տիրայր Սրբազանին ուղղելով, կը խորհէիք թէ նոյն օրը կրնայ միջադէպ պատահիլ:

— Իբր Առաջնորդ պարտականութիւնս էր կանխազգուշութիւն: Բարեբախտաբար կամ դժբախտաբար այդ կասկածը միայն ես չեմ ունեցած: Վերադարձէս յետոյ տեղեկացայ որ հանդիսավայրի մուտքին առաջ երկու ամերիկեան ոստիկաններ հսկած են: Ուրեմն Կարգադիր Յանձնաժողովն ալ այս կասկածն ունեցած եւ ոստիկաններ հրաւիրած է իբր կանխազգուշութիւն. ինչո՞վ ես մեղաւոր կրնամ ըլլալ:

Սրբազանի մեկնումի պահը հասած է, միասին վար կ'իջնենք, ինք Փրավիտէնսի երկաթուղին առնելու համար, իսկ ես իմ առած նօթերս ամփոփելու:

Երբ այս թղթակցութիւնս կ'աւարտեմ, եւ այդ միջադէպի մանրամասնութիւնները կ'ուղեմ հանրութեան սեփականութիւն դարձնել, կը խորհիմ այն տը-

խուր երեւոյթի մասին որ մեր նկարագրի ցոլացումըն է :

Ինչպէս «Հայրենիք» գրած էր, Առաջնորդին գալը դեռ տարի մը չեղաւ, բայց ան նուիրուած է հեւելեալ խառնակի՝ Հայ Եկեղեցւոյ շուրջ ողբերգութիւն ըստեղծելու համար, անդադրում վաղքով մը գաղութէ գաղութ կը դիմէ կաղմակերպելու համար Հայ Եկեղեցին ու Հայ Դպրոցը, եւ այսքան շուտ կը ստանայ իր վարձատրութիւնը :

Խեղճ Դուրեան Սրբազան, որ Մանչէսթըրի խաղաղ եւ ապահով Վիճակը ձգած ստանձնեց Ամերիկահայոց Առաջնորդութիւնը օգտակար ըլլալու համար :

Երբ հատուածական անխիղճ հակառակութիւնը կայ, միամտութիւն է այլեւս գաղութներու մէջ շինարար գործունէութիւն սպասել :

Նիւ Եորք

Ն. ԷԺՏԱՀԱՐԵԱՆ

ՄԻՋԱԴԷՊԷՆ ՎԵՐՋ

Դուրեան Սրբազանի այս համոզիչ եւ անկեղծ բացատրութենէն վերջ ալ, Դաշնակցութիւնը չդադրեցաւ կատաղօրէն հալածելէ զայն :

1933 Յունուար 21 ին գումարուած Երեսփոխանական Ժողովի մէջ Դաշնակցականները ամբաստանութեան պատրուակ ընծայեցին Ապրիլեան Սգատօնի առթիւ Տ. Տիրայր Սրբազանի քաջուած հեռագիրը : Եւ գտնուեցաւ Երեսփոխան մը՝ Պրն. Զատիկ Մաթիկեան, որ համարձակեցաւ ըսել. — «Սրբազա՛ն, Զեր վերաբերումը ազգային նահատակաց հանդէպ միայն թուրք մը կամ Զեկայի գործակալ մը կրնար ունենալ» :

Այս բոլոր սին բողոքները թափանցիկ հնարքներ էին նախ Վարչութիւնը եւ ապա Առաջնորդը տապալելով Ազգ. Իշխանութիւնը ձեռք անցնելու համար :

Երեսօք. Ժողովի մեծամասնութիւնը՝ դիտակ կու-
սակցական թաղուն նպատակներուն, մերժեց իրենց
ներկայացուցած անվստահութեան բանաձեւը: Բայց
Ժողովէն վերջ ալ դէպքերը նախազօրւած ծրագրի մը
համաձայն դարգացում ստացան:

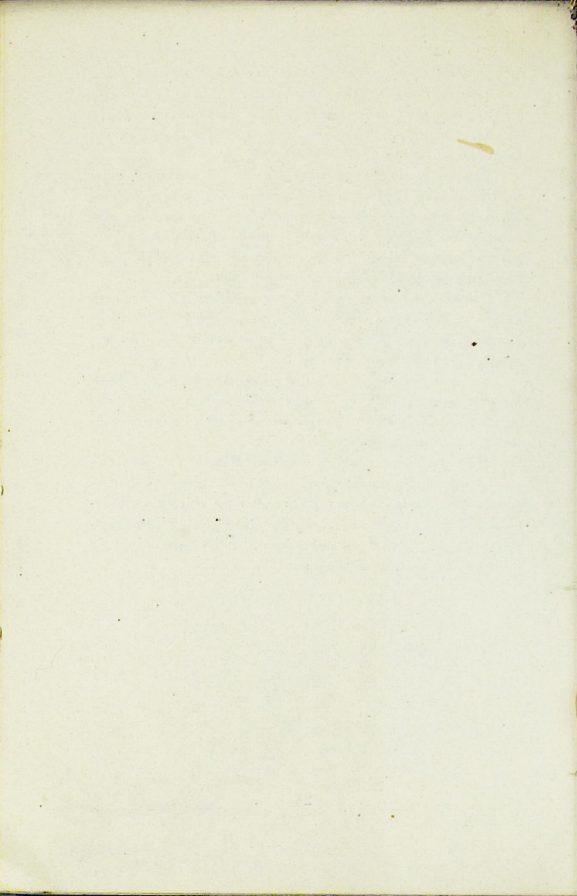
Այլևս «Հայրենիք» պայքար հռչակած էր Դուր-
եան Սրբազանի դէմ, ամեն օր Առաջնորդը վարկարե-
կելու ու անԺողովրդական դարձնելու համար սիւնակ-
ներ կը նուիրէր: Դուրեան Սրբազանի հոգեւորական
բարձր դիրքը եւ պաշտօնը անտեսած, լուսանքներ եւ
նախատինքներ կը տեղար իր հասցէին:

Պատմական դէպքերն անգամ, ինչպէս Իզմիրի ա-
դէաին պատասխանատուութիւնը, յայտնի չարափո-
խութեամբ իբր փաստ կը ներկայացուէր Առաջնորդը
անսիրելի դարձնելու համար:

Եւ այս կուսակցական ուխտեալ հակառակութիւնը
իր դադաթնակէտին կը հասնէր Շիքակոյի ցուցահան-
դէսի մէջ հայկական դրօշի շուրջ կանխապատրաստ-
ուած դայթակղութենէ վերջ:

Մեր յաջորդ պրակտիկ, իրողութեանց եւ փաստե-
րու լոյսի տակ, ցոյց պիտի տանք թէ Շիքակոյի մի-
ջադէպէն մինչեւ Դեկտ. 24-ի ահաւոր ոճրին զործա-
դրութիւնը, կանխորոշ իրարայաջորդ դէպքերու շրջ-
թայումն են, սահմանուած մնալու անջնջելի ամօթ եւ
նախատինք ազդին համար:

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220032270

(304)

500

II
32270
1

554
071554

ԳԻՆ 10 ՍԷՆԹ

ԱՐԺԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՂԵԻՈՆԴ ԴՈՒՐԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ.

Archbishop Leon Tourian Committee

156 FIFTH AVENUE

NEW YORK